

УДК 378.14

КОГНІТИВНО-ОПЕРАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ НАУКОВО- МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Олена Ільєнко

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-6353-9332>

lnailyenko@yahoo.com

Анотація. Підготовка конкурентоспроможного фахівця, зокрема в галузі муніципальної економіки, потребує розробки та впровадження науково-методичної системи. Когнітивно-операційний компонент, зміст якого аналізується в статті, є невід'ємним елементом запропонованої системи. Технологія формування саме когнітивно-операційного компонента конкурентоспроможності майбутніх фахівців муніципальної економіки пов'язана з поступовістю введення в програму підготовки фахівців дисциплін, зміст яких має бути скорегованим відповідно до актуалізації проблеми конкурентоспроможності. У статті наведено приклади дисциплін, що вивчаються на першому-четвертому курсі підготовки бакалавра, і які були задіяні у формуванні конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки. Результати дослідження довели, що педагогічний вплив потрібно здійснювати через модульну (включення до навчальних дисциплін спеціальних тем, модулів) і доповнюючу (робота поза межами навчальних занять) моделі введення в навчальний процес інформації про конкурентоспроможність сучасного фахівця економічного профілю.

Ключові слова: конкурентоспроможність; професійна підготовка; конкурентоспроможний фахівець; фахівець муніципальної економіки; науково-методична система; когнітивно-операційний компонент.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблема підготовки фахівців економічного профілю, здатних бути конкурентоспроможними на ринку праці та здійснювати ефективну професійну діяльність, є актуальною для сучасної педагогічної науки. Вирішення цієї проблеми потребує розробки та впровадження науково-методичної системи формування конкурентоспроможності фахівця з урахуванням вимог стандартів професійної галузі. Когнітивно-операційний компонент є невід'ємною частиною запропонованої науково-методичної системи формування конкурентоспроможності фахівця муніципальної економіки поряд із потребо-мотиваційним та рефлексивно-оцінним компонентами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У характеристиці когнітивно-операційного компонента конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки орієнтувались, по-перше, на виокремлення

науковцями важливості для професійної реалізації, зокрема в умовах жорсткої конкуренції, сформованих знань, умінь, компетенцій (як фахових, так і загальнопрофесійних); а по-друге, на обґрунтовану думку низки дослідників щодо важливості для конкурентоспроможного фахівця сформованості особистісних якостей, які дозволяють вступати до боротьби й витримувати конкуренцію: лідерський потенціал, здатність до ризику, соціальну відповідальність, комунікативну активність, професійну мобільність тощо [3; 4; 5; 6; 8; 9].

Ідея формування конкретного особистісного утворення в межах фахової підготовки майбутніх економістів потребує уточнення наукових підходів до корекції змісту дисциплін в умовах незмінного за структурою та кредитним навантаженням плану підготовки фахівця. Зазначену проблему пропонує вирішити Т. Туркот, який зауважує на зміні динаміки професійного становлення студентів упродовж навчання в закладах вищої освіти. Науковець наголошує на зміні психологічного та навчального навантаження студентів від першого до п'ятого курсів [11], однак при цьому не акцентує уваги на зміні змісту навчальних дисциплін, що в навчальних планах представлені як гуманітарні, фундаментальні – на перших курсах та спеціалізовані – на старших курсах. Водночас нам імпонує увага науковця до виокремлення процесів професійної спеціалізації, зокрема до реального знайомства студентів зі спеціальністю на четвертому курсі під час проходження практики. Зауважимо, що, на нашу думку, момент залучення майбутніх фахівців до практичної професійної діяльності має стати новим етапом для їхнього професійного самоусвідомлення. У такий спосіб студент має змогу не лише ознайомитись із реальними процесами професійної діяльності, але й налагодити перші професійні комунікації, справити враження на членів професійної спільноти, а отже, заявити про себе як про фахівця на ринку праці.

Найбільш повторюваними в дослідженнях науковців є тези про необхідність створення в межах закладу вищої освіти можливостей для застосування студентами отриманих теоретичних знань у вирішенні практичних завдань, часто нестандартних, а отже, вагомої ролі набуває впровадження в навчальний процес освітніх технологій, що дають можливість реалізувати компетентність студентів. Зокрема, ефективними визначаємо кейсові технології, реалізація яких дозволяє, на думку Н. Волкової, сформувати в студентів навички всебічного аналізу ситуацій зі сфери професійної діяльності, оперативного прийняття рішення «тут і зараз»; уміння затребувати додаткову інформацію, необхідну для уточнення ситуації, самостійного прийняття рішення на основі групового аналізу ситуації тощо [2, с. 73]. Крім того, актуальним для конкурентоспроможного фахівця є сформованість уміння створювати команду й працювати в команді відповідно до розподілу ролей у діяльності, а отже, найбільш ефективною для формування зазначених умінь визначаємо сучасну технологію тимблдіingu, що представлена в узагальненні досвіду практичної

діяльності науковців О. Романовського, В. Шаполової, О. Квасник, Т. Гури. Так, дослідники визначають, що вміння створювати команду сприяє підвищенню компетентності та конкурентоспроможності лідера, розвиває в нього вміння приймати рішення та ефективно діяти за умови виникнення труднощів, створювати найбільш продуктивну форму організаційної взаємодії, дібравши належним чином інструменти командоутворення [9].

Цікавим підходом щодо формування будь-якого утворення в студентів під час фахової підготовки вважаємо досвід О. Резван, у якому доведено доречність уведення елементів науково-методичного доробку з теми дослідження до різних дисциплін згідно з планом підготовки фахівця. Зокрема, автор стверджує, що за умови організації експерименту в такому вигляді, по-перше, зникає проблема корекції навчального плану, ресурсного забезпечення викладання додаткової дисципліни, а по-друге, експеримент реалізовується в межах корекції змісту декількох дисциплін, а отже, проблема дослідження актуалізується в різних галузях наукового знання [8, с. 321]. Так, підкреслюючи важливість реалізації принципу наступності та перспективності у фаховій підготовці загалом та у формуванні конкурентоспроможності зокрема, наголошуємо на важливості виокремлення навчальних дисциплін на різних курсах та корекцію їхнього змісту з акцентом на окремих аспектах проблеми конкурентоспроможності фахівця муніципальної економіки.

У галузі професійної освіти важливим є урахування думки працедавців щодо необхідності формування того чи того якісного утворення в майбутніх фахівців. Саме тому науковці спрямовують зусилля на моніторинги вимог працедавців до претендентів на вакансії, визначаючи при цьому, якою мірою є важливими для бізнес-структур конкретні компетенції претендента. У цьому аспекті цікавими є праці Ю. Завалевського, О. Резван, у яких представлено аналіз змісту вакансій працедавців та резюме претендентів на певні посади й зауважено на важливості формування в майбутніх фахівців адекватної самооцінки особистих ресурсів, рівня готовності та домагань для отримання бажаної посади [3; 8]. Отже, вважаємо, що для майбутніх фахівців муніципальної економіки, які мають стати конкурентоспроможними на ринку праці в умовах жорсткої конкуренції зі спеціальності, важливим буде введення до змісту дисциплін гуманітарного та професійного циклів активних видів діяльності студентів щодо моніторингу зазначеної проблеми на сайтах із працевлаштування, формування вмінь створення ефективного резюме, орієнтація студентів на особливості проходження співбесід та тестів зі спеціальності для отримання бажаного місця роботи.

Переважає більшість дослідників зауважує на необхідності для професійної реалізації фахівця сформованості в нього комунікативних умінь, що дозволяють встановлювати міжособистісні контакти насамперед у межах студентської групи [5], у стосунках із викладачами, представниками професійної спільноти, опонентами й партнерами. Досліджуючи роль комунікативної

компетентності для майбутніх економістів, Н. Задорожна зауважує на її зв'язку з процесами соціальної взаємодії та співробітництва, умінням працювати в групах, брати соціальні та етичні зобов'язання. На думку науковця, працедавці зацікавлені у фахівцях, яким властиві емоційна стійкість, здатність вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, аргументовано доводити власну думку, керувати своєю поведінкою [4, с. 76]. Отже, у формуванні комунікативного аспекту конкурентоспроможності майбутніх фахівців муніципальної економіки слід звернути увагу на розвиток у студентів вольових якостей, які дозволять забезпечити вплив на партнерів, управління їхньою увагою; емоційної складової, що посилить тенденції керування власними емоціями в процесах комунікації; підвищення рівня володіння мовними техніками, зокрема знання та користування мовними засобами, риторичними правилами та законами спілкування, розуміть на психології партнера тощо. Зважаючи на зазначене, визначаємо важливим поєднувати в змісті дисциплін психологічного та мовного спрямування інформацію про особливості професійної комунікації, відпрацювання комунікативних технік і технологій. При цьому важливою стає зміна підходу до викладання дисциплін гуманітарного циклу, що пов'язана як із технологічним підходом (інтеграція змісту з проблеми комунікації в програми дисциплін та логічні зв'язки в представленні зазначеного аспекту в межах викладання дисциплін), так і з цільовим навантаженням (формування в майбутніх економістів емоційно-вольових, креативних, перцептивних якостей).

Особливого значення у формуванні конкурентоспроможності майбутніх фахівців надаємо розвитку іншомовної компетентності студентів, бо розширення кордонів професійного спілкування із зарубіжними партнерами, робота з фаховою документацією, можливості зарубіжних контактів, зокрема на платформах професійних ініціатив, що відбуваються за сприянням зарубіжних партнерів, передбачає посилення уваги сучасних університетів до надання послуг іншомовної підготовки. При цьому зауважуємо, що позитивно розцінюємо як регулярну корекцію змісту базових програм з іншомовної підготовки, так і розширення можливостей для студентів отримати додаткові освітні послуги з розвитку рівня іншомовної компетентності, що передусім впливає на рівень конкурентоспроможності майбутнього фахівця.

Спираючись на праці вітчизняних науковців, зауважуємо на важливості урахування професійної специфіки під час вивчення іноземної мови, її спрямованості на майбутню професійну діяльність випускників. Зокрема, О. Маркова зосереджує увагу на відкритості іншомовної комунікативної компетентності, яка постійно оновлюється відповідно до просування в процесі професійного становлення, а отже, для економістів важливим стає ступінь залучення до іншомовної комунікаційної діяльності, що може бути реалізованою в різних заходах із участю носіїв іноземної мови, фахівців з економіки. При цьому іншомовна компетентність «дає змогу задіяти не лише свідомість

студента, але і його почуття та емоції, що виявляються в поєднанні навчання міжкультурного спілкування з паралельним освоєнням мови, розширенням культурознавчої обізнаності» [7].

Таке бачення ефективності фахової підготовки конкурентоспроможного економіста, що здійснюється через корекцію плану та змісту дисциплін, підтверджено й позицією В. Семиченко, яка підкреслює, що «трансформація змісту професійної підготовки в зміст навчального предмета є значно складнішим процесом, адже виникає нова, якісно особлива система знань, у якій інтегруються досі невідомі елементи» [10].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття змісту когнітивно-операційного компонента науково-методичної системи формування конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки.

Результати дослідження. Ураховуючи досвід науковців із проблеми формування знань і вмінь фахівця економічної галузі, який має стати конкурентоспроможним на ринку праці, узагальнимо, що зміст когнітивно-операційного компонента цього утворення складають професійно значущі, соціально значущі та особистісні якості; професійні знання, уміння й навички, що формують цілісність сприйняття професійної сфери діяльності; забезпечують прийняття ефективних рішень у професійній діяльності, визначають успішність конкурентоспроможної поведінки фахівця (знання основних категорій, принципів і закономірностей професійної діяльності; знання суті професії тощо; уміння й навички пізнавального, комунікативного, регулятивного та іншого характеру; уміння знаходити інформацію, що забезпечує прийняття ефективних рішень тощо); соціально-особистісні, економічні, організаційно-управлінські, загальнонаукові, загальнопрофесійні, спеціальні компетенції; цей компонент характеризується професійною спрямованістю, а також професійною, стратегічною, управлінською, функціональною, соціальною компетентностями та високою якістю професійної діяльності, відповідальністю за доручену справу, творчим підходом до справи, винахідливістю, оригінальністю; дотриманням трудової дисципліни, раціональним розподілом робочого часу. Когнітивно-операційний компонент передбачає професійну мобільність – здатність фахівця до ротації, його обізнаність щодо професійної діяльності загалом, а також готовність отримувати нові знання, що необхідні в умовах реальності, що змінюється; цей компонент полягає в здійсненні конкурентоспроможними фахівцями професійної діяльності на основі тих знань та вмінь, що вони отримали під час навчання; дозволяє їм застосовувати на практиці методи активної соціально-психологічної взаємодії в процесі своєї професійної діяльності.

Зазначимо, що потребово-мотиваційний та рефлексивно-оцінний компоненти конкурентоспроможності можуть бути сформовані впродовж повного циклу реалізації науково-методичної системи формування

конкурентоспроможності фахівця муніципальної економіки системи, тоді як когнітивно-операційний компонент потребує технологічного підходу до його формування.

Технологія формування саме когнітивно-операційного компонента конкурентоспроможності майбутніх фахівців муніципальної економіки пов'язана з поступовістю введення до програми підготовки майбутніх фахівців дисциплін, зміст яких має бути скорегованим відповідно до актуалізації проблеми конкурентоспроможності.

Зокрема, на першому курсі в межах дисциплін загальнонаукового циклу таких, як: «Українська мова за професійним спрямуванням», «Психологія», «Іноземна мова» доцільним вважається представлення ролі комунікації в конкурентних відносинах; надання інформації про конкурентні стосунки в суспільстві та професійних середовищах; актуалізація якостей особистості, що є позитивними для конкурентоспроможності (адекватної самооцінки, упевненості, лідерства тощо). На другому курсі до програми підготовки фахівця вводяться фахові дисципліни. Так, зазначений етап формування когнітивно-операційного компонента конкурентоспроможності має бути спрямованим на формування загальних та фахових компетенцій майбутніх фахівців муніципальної економіки.

На третьому курсі студенти мають навчитись реалізовувати набуті компетенції на практиці. Завданням цього етапу формування когнітивно-операційного компонента конкурентоспроможності стає актуалізація загальних та фахових компетенцій як необхідних для професійного визнання. На цьому етапі студенти мають усвідомити вимоги потенційних працедавців до претендентів на вакансії. Четвертий курс характеризується організацією роботи студентів освітнього рівня «бакалавр» над кваліфікаційною роботою. Уважаємо важливим актуалізувати формування вмінь взаємодії та командної роботи як важливих для майбутнього конкурентоспроможного фахівця.

Отже, етапами технології формування когнітивно-операційного компонента конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки визначаємо такі:

- формування системи знань про конкурентоспроможність і комунікативні вміння (1 курс);
- формування загальнопрофесійних і фахових компетенцій (2 курс);
- актуалізація загальнопрофесійних і фахових компетенцій (3 курс);
- формування вмінь командної діяльності (4 курс).

Методика дослідження. Формування комплексу професійних компетенцій, що дозволяли студентам сприймати професійну сферу діяльності цілісно, об'єктивно й динамічно, відбувалось через модульну (включення до навчальних дисциплін спеціальних тем, модулів) і доповнюючу (робота поза межами навчальних занять) моделі введення в навчальний процес інформації про конкурентоспроможність сучасного фахівця економічного профілю.

При цьому керувались такими основними тенденціями:

- по-перше, орієнтувались на модель студентоцентрованого навчання, що максимально збільшувала шанси майбутніх фахівців отримати перше місце на ринку праці, підвищувала їхню «вартість» у працедавців. Для цього здійснювали корекцію змісту навчальних програм дисциплін з урахуванням результатів моніторингу вимог працедавців до професійної компетентності та особистісної готовності фахівців-економістів виконувати функціональні обов'язки;

- по-друге, підготовку фахівців організовували в межах компетентнісного підходу, а результати підготовки вимірювали згідно з таксономією цілей навчання Б. Блума [1]. Зазначимо, що в межах окресленої теорії цілі навчання поділяються на когнітивну, афективну та психомоторну сфери, у кожній із яких виділяються послідовні рівні складності. Отже, готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності має вдосконалюватись послідовно в межах поступового (складнорівневого) оволодіння необхідними компетенціями;

- по-третє, акцентуація уваги на формуванні в майбутніх фахівців так званих загальних компетентностей, які не залежать від основного профілю обраної спеціальності. Такий висновок було зроблено на основі узагальнень представників асоціацій, професійних організацій, працедавців і випускників університетів як з позитивним, так і негативним досвідом працевлаштування.

Для проведення формувального експерименту було визначено основні дисципліни, у межах яких мала реалізовуватись система формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки. Такими дисциплінами з профілю підготовки «Економіка підприємства» було визначено:

- На першому курсі: «Українська мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова», «Основи ділової комунікації», «Психологія». Основним завданням першого курсу навчання стало формування в студентів професійно-комунікативних компетенцій, зокрема іншомовної, а також основних знань про конкуренцію як фактор розвитку суспільства й особистості в ньому.

- На другому курсі: «Економіка підприємства», «Місто як соціальна система», «Конкурентоспроможність підприємства». Зважаючи на те, що на другому курсі за планом вводились основні дисципліни професійного циклу, увагу було зорієнтовано на *загальних компетенціях*: управління інформацією (здатність знаходити, аналізувати й застосовувати інформацію з різних джерел); розв'язання проблем і прийняття рішень, взаємодії (роботі в команді); адаптації (здатність пристосовуватись до нових ситуацій); етичної відповідальності за професійні рішення; а також на *фахових компетенціях*: складання операційного і фінансового бюджету підприємства; розрахунку ключових параметрів діяльності підприємства; розробки рішень щодо управління прибутком і грошовими потоками, формування структури капіталу; формування відносин підприємства із зовнішніми організаціями на засадах корпоративної соціальної відповідальності; здійснення моніторингу та оцінки ефективності корпоративної соціальної відповідальності; визначення видів конкурентних переваг

підприємства; виконання розрахунків, пов'язаних із оцінюванням рівня конкуренції в галузі; оцінки розстановки сил на ринку; економічного обґрунтування та конкретизації функцій управління конкурентоспроможністю підприємства.

- На третьому курсі: «Менеджмент». Завданням щодо введення зазначеної дисципліни до формуального експерименту ставили актуалізацію *загальних компетенцій* студентів, пов'язаних із умінями здійснювати управління персоналом (організаційні, лідерські); компетенції роботи в команді (взаємодія), а також *фахових компетенцій*, пов'язаних із HR-менеджментом (рекрутинг нового персоналу): розробки профілю посади; формування вимог до кандидатів на посаду; розробки процедури професійного добору персоналу (складання анкет, проведення інтерв'ю, перевірка вірогідності інформації кандидатів); аналізу резюме кандидатів на вакантну посаду; оформлення трудових відносин із працівником; взаємодії із рекрутинговими агенціями; розробка комплексної методики оцінювання якості роботи персоналу.

- На четвертому курсі: «Проектний аналіз». У межах зазначеної дисципліни формували фахові компетенції: розробки структури та організації проектних робіт; планування виконання проекту в часі; визначення проектних витрат і ресурсів; розробки плану реагування на ризики.

Для визначення змісту бажань працедавців щодо професійно-особистісних компетенцій претендентів на посади економістів та рівня їхньої сформованості на базі Центру кар'єри було проведено моніторинг думки провідних фахівців HR-менеджменту. Результати моніторингу виявили, що важливими компетенціями для фахівців економічного профілю є ті, що дозволяють виконувати посадові обов'язки повною мірою: володіти знаннями в галузях, пов'язаних із основною сферою діяльності. Так, для економістів виробничої сфери бажаним є спрямування на інженерну діяльність (ідеальним поєднанням при цьому стає фах інженер-економіст), а для економістів, що претендують на посади у відділах праці або нарахування зарплат, важливими стануть знання в галузі юриспруденції. Однак при цьому працедавці зауважили, що наявність додаткового диплома є неважливою, для претендента на роботу достатнім є отримання необхідних компетенцій у межах курсового навчання або самоосвіти. Крім того, за думкою працедавців, важливими для конкурентоспроможності фахівця економічного профілю стають загальнопрофесійні компетенції, зокрема здатність працювати в команді, іншомовна компетентність, технологічна компетентність претендента. Отже, майбутні економісти мають бути готовими до проходження конкурсного відбору для отримання бажаної роботи.

Розглянемо організацію навчальної діяльності студентів у межах проблеми формування конкурентоздатного фахівця, тематично представленої в змісті декількох визначених дисциплін із першого по четвертий курс навчання.

Дисципліна «Українська ділова мова (за професійним спрямуванням)» є нормативною в межах програми підготовки фахівця будь-якого профілю. З-

поміж різних її цілей – формування компетенцій ефективного ділового спілкування – виокремлено як важливу в аспекті теми дослідження. При цьому першою ланкою, що визначає ступінь ефективності спілкування в діловій спільноті, є представлення себе як фахівця у формі резюме, а отже, важливим уважали навчання студентів створювати зазначений комунікативний продукт, зміст та форма якого стали б ефективною візитівкою для майбутньої співбесіди з працедавцем. Відзначимо, що мотивацією для студентів при створенні резюме має стати усвідомлення високої конкуренції на ринку праці серед фахівців економічного напрямку підготовки, тому претендент має докласти зусиль для того, щоб сподобатись майбутньому працедавцеві.

Було визначено, що для конкурентоздатного резюме слід дотримуватись форми, де на початку в лаконічній формі представлені основні позиції фахівця щодо його загальних компетенцій та основних вимог: зайнятість (постійна, часткова); досвід роботи (термін); знання мов (вказати мову та рівень); медична книжка (наявність або відсутність); водійські права та автомобіль (наявність та/або відсутність); готовність до переїзду (так/ні). Зазначимо, що студенти були зорієнтовані на те, що в термін навчання в університеті вони мають прикласти найбільші зусилля для позитивної відповіді на зазначені позиції резюме, а отже, актуальними тактичними цілями мають стати, наприклад, удосконалення іноземної мови, отримання водійських прав тощо.

Ефективність резюме підвищує інформація про досвід, ключові компетенції претендента та його досягнення в професійній сфері. Однак аналіз інформації низки сайтів із працевлаштування довів, що зазначена інформація стає ефективною для конкурентоспроможності фахівця за умови її синтетичного представлення в резюме. Наприклад, проведення аналізу виконання плану та витрат ресурсів (компетенція та досвід), результатом чого стало скорочення витрат у 1,5 рази (результат).

Навчання студентів створювати ефективне резюме дозволило, по-перше, актуалізувати усвідомлення майбутніх фахівців муніципальної економіки про важливість представлення інформації для працедавців у доступному й логічному викладі, а по-друге, зорієнтувати на необхідність самовдосконалення в набутті загальноважливих ділових компетенцій, що можуть бути сформовані саме в період навчання у ВНЗ. З метою формування в майбутніх фахівців муніципальної економіки конкурентоспроможності на ринку праці викладання дисципліни «Економіка підприємства» та спецкурсу «Конкурентоспроможність підприємства» (2 курс) здійснювали на контекстній основі, що вимагало кореляції змісту частин дисципліни відповідно до акцентів на особистісних якостях студента. Так, наприклад, при вивченні теми «Конкурентні переваги підприємства» увагу студентів спрямовували на те, що для конкурентоспроможності особистості слід знати про власні переваги порівняно з іншими претендентами на ринку праці, а для цього слід використовувати методики самовивчення особистості.

Зважаючи на цінності інновацій для конкурентоспроможності підприємства, студенти орієнтувались на необхідність здійснювати «тюнінг» власної професійної компетентності, зокрема покращити рівень володіння іноземною мовою, набути додаткових технологічних умінь тощо.

У процесі вивчення теми «Комплексний підхід до підвищення якості й конкурентоспроможності продукції» студенти здійснювали перегляд основних видів діяльності підприємства для розширення ринків збуту. Дотичним до зазначеної теми вважали спрямування майбутніх фахівців до визначення альтернативних способів реалізації на ринку праці. Зокрема, студентами було визначено, що економіст може працювати на посаді бухгалтера, адміністратора, логіста тощо, а для цього слід орієнтуватись на вимоги працедавців, які стосуються зазначених фахових позицій.

На третьому курсі відбувалась орієнтація студентів на інноваційні для суспільства форми професійної реалізації. Орієнтуючись на зміст курсу дисципліни «Менеджмент», зокрема на навчання розробляти аутсорсинг-проекти в галузі управління персоналом, визначили, що в сучасному мінливому світі працедавці намагаються оптимізувати взаємодію із фахівцями для отримання найбільшої економічної ефективності роботи організації загалом. У цьому аспекті актуальності набувають нові форми ділової взаємодії працівника та організації, зокрема лізинг фахівця, що виявляється в партнерстві працівника та організації на основі тимчасових договірних взаємин. У межах бізнесу лізинг персоналу реалізується в таких формах:

- добір персоналу на тимчасовій основі (на період відпусток, хвороби штатних працівників або для виконання тимчасової додаткової роботи – організацію конференцій, промоакцій тощо);
- виведення персоналу за штат організації – з оплатою конкретно визначених результатів діяльності (маркетингові дослідження, окремі види обслуговування, проведення кадрового аудиту тощо).

Отже, привабливість лізингу для працедавців виявлялась у тому, що з них скасовувався обов'язок надання соціальних гарантій працівникам. Усвідомлюючи цей факт, у межах університету було організовано взаємодію працедавців та адміністрації факультету з метою забезпечення можливостей студентів виконувати конкретно визначені види діяльності в бізнес-структурах на умовах лізингу. Так, зокрема, було реалізовано виконання студентами коротких замовлень на здійснення професійних послуг фірм-партнерів, наприклад, складання бухгалтерських звітів для компаній; заміна адміністратора готелю на період його відпустки. Крім того, забезпечувалась можливість для студента заявити про себе як про фахівця з перспективою потрапити до штату організації, що користувалась його послугами.

На четвертому курсі формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців муніципальної економіки реалізовувалось у межах вивчення дисципліни «Проектний аналіз», що поєднувалось із позанавчальною діяльністю

студентів у межах залучення до роботи у Бізнес-інкубаторі ХНУМГ імені О. Бекетова – партнерському проекті «Фонду польсько-української співпраці ПАУСІ», орієнтованому на реалізацію бізнес-ідей та проектів студентів, аспірантів і молодих учених. Метою діяльності Бізнес-інкубатора було визначено надання консультаційних, організаційних та інформаційних послуг і підтримки бізнес-ідей та інноваційних проектів, спрямованих на розвиток економіки країни та регіону. Суть діяльності зазначеного проекту виявлялась у тому, що студент або група студентів (молодих учених) представляла до розгляду ідею створення нового бізнесу або покращення бізнесу, що вже працює; після цього аналітичною групою проводились розрахунки реальної ефективності нового страт-апа; у разі реальної економічної вигоди, ідея представлялась на розгляд для інвесторів (зокрема іноземних) й мала шанс отримати інвестиції.

Оскільки на заняттях із дисципліни «Проектний аналіз» майбутні економісти вчилися здійснювати економічну оцінку ефективності бізнес-проектів за моделлю: «Внесок – Продукт – Наслідки», студентам пропонували долучатись до реальної аналітичної діяльності бізнес-проектів, представлених на конкурс у межах Проекту Бізнес-інкубатор. Так, майбутні економісти мали змогу набути вмінь оцінювати рівень конкурентоспроможності проектів й усвідомлювати вимоги інвесторів щодо вибору бізнес-інвестування.

Підготовка до фахової діяльності здійснювалась через формування певних компетенцій, результат сформованості яких оцінювався описовим способом через представлення змісту конкретних умінь когнітивної, афективної (емоційної) та психомоторної сфери. Когнітивна сфера стосується набуття та застосування знань, необхідних для професійної діяльності; афективна сфера визначає сформованість бажання студента отримувати інформацію, активності пізнавальної діяльності, сформованості ціннісної сфери особистості; у психомоторній сфері наголошується на фізичних навичках, які стосуються координації мозкової та м'язової діяльності.

У запропонованій науково-методичній системі формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки, яка має потребово-мотиваційний, когнітивно-операційний та рефлексивно-оцінний компоненти, саме когнітивно-операційний компонент потребує розробки та впровадження педагогічної технології. Формування когнітивно-операційного компонента конкурентоспроможності студентів реалізовувалось через вплив на рівень комплексу професійних компетенцій, що дозволяли студентам сприймати професійну сферу діяльності цілісно, об'єктивно й динамічно. При цьому педагогічний вплив здійснювався через модульну (включення до навчальних дисциплін спеціальних тем, модулів) та доповнюючу (робота поза межами навчальних занять) моделі введення в навчальний процес інформації про конкурентоспроможність сучасного фахівця економічного профілю. Визначення основних дисциплін, у межах яких реалізовувалась система формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки,

дозволило послідовно впливати на особистість студента для його орієнтації на конкурентоспроможність у професії.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, формування конкретних умінь і якостей, що позначаються на конкурентоспроможності фахівця, відбувалось у процесі навчально-пізнавальної діяльності майбутніх економістів: у межах визначених дисциплін за планом підготовки фахівця та в можливостях реалізації набутих компетенцій, представлених у середовищі університету. На подальше вивчення заслуговує формування потребово-мотиваційного та рефлексивно-оцінного компонентів науково-методичної системи, бо лише комплексне формування всіх зазначених компонентів може гарантувати досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності майбутніх фахівців муніципальної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anderson, L., & Krathwohl, D. (Eds). (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: a revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York, USA: Longman.
2. Волкова, Н. П. (2018). *Інтерактивні технології навчання у вищій школі*. Дніпро, Україна: Ун-т ім. Альфреда Нобеля.
3. Завалевський, Ю. І. (2014). *Теоретико-методичні засади формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця*. Чернівці, Україна: Букрек.
4. Задорожна, Н. В. (2013). Формування комунікативної компетентності у професійній підготовці економістів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 3-4, 75–78. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2013_3-4_13
5. Козирев, М. П. і Козловська, Ю. Р. (2013). Професійне становлення фахівця в умовах вищого навчального закладу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*, 1, 305–313.
6. Козловський, Ю. М. і Козловська, І. М. (2015). *Едукаційна інтегродогія*. Львів, Україна: Сполом.
7. Маркова, О. О. (2014). Формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівельної галузі. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 42-43. Взято з <http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/42-43/27.pdf>
8. Резван, О. О. (2014). *Формування професійно-рефлексивної позиції майбутнього фахівця автомобільно-дорожньої галузі*. Харків, Україна: Точка.
9. Романовський, О. Г., Шаполова, В. В., Квасник, О. В. і Гура, Т. В. (2017). *Психологія тімблдингу*. Харків, Україна: Друкарня Мадрид.
10. Семиченко, В. А. (2004). *Проблеми мотивації поведінки и деятельности человека*. Київ, Україна: Миллениум.
11. Туркот, Т. І. (2011). *Педагогіка вищої школи*. Київ, Україна: Кондор.

КОГНИТИВНО-ОПЕРАЦИОННЫЙ КОМПОНЕНТ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СПЕЦИАЛИСТА МУНИЦИПАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Елена Ильенко

ОЛЕНА ІЛЬЄНКО

Когнітивно-операційний компонент науково-методичної системи формування конкурентоспроможності фахівця муніципальної економіки

кандидат філологічних наук, доцент, завідувача кафедри іноземних мов Харківського національного університету міського господарства імені

О. М. Бекетова

г. Харків, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-6353-9332>

lenailyenko@yahoo.com

Анотація. Підготовка конкурентоспроможного спеціаліста, в області муніципальної економіки, потребує розробки і впровадження науково-методичної системи. Когнітивно-операційний компонент, зміст якого аналізується в статті, є неотъемлемим елементом запропонованої системи. Технологія формування саме когнітивно-операційного компонента конкурентоспроможності майбутніх спеціалістів муніципальної економіки пов'язана з поступовим введенням в програму підготовки спеціалістів дисциплін, зміст яких повинен бути скорректированным в відповідності з актуалізацією проблеми конкурентоспроможності. В статті наведені приклади дисциплін, які викладаються на першому - четвертому курсах підготовки бакалавра, і які були задіяні в формуванні конкурентоспроможності майбутнього спеціаліста муніципальної економіки. Результати дослідження показали, що педагогічне вплив потрібно здійснювати через модульну (включення в навчальні дисципліни спеціальних тем, модулів) і доповнювальну (робота за межами навчальних занять) моделі введення в навчальний процес інформації про конкурентоспроможності сучасного спеціаліста економічного профілю.

Ключові слова: конкурентоспроможність; професійна підготовка; конкурентоспроможний спеціаліст; спеціаліст муніципальної економіки; науково-методична система; когнітивно-операційний компонент.

COGNITIVE AND OPERATIONAL COMPONENT OF THE SCIENTIFIC AND METHODIC SYSTEM OF FORMING A COMPETITIVE PROFESSIONAL OF MUNICIPAL ECONOMY

Olena Ilienko

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of Foreign Languages Department

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0002-6353-9332>

lenailyenko@yahoo.com

Abstract. Training of competitive professionals, in particular, for the field of municipal economy, requires development and implementation of a scientific and methodic system. One of the elements of the system suggested is the cognitive and operational component.

The analysis of scientific literature proves that for a successful professional realization the majority of authors register, firstly, availability of generated professional knowledge, skills, competences as well as opportunities for their practical application and, secondly, forming of personal characteristics, in particular, strong communication skills in combination with the ability to choose the right communication strategies, social responsibility, ability to be a member of a team, comparable evaluation of the personal potential, creativity, professional mobility, etc.

The article discusses the cognitive and operational component of the scientific and methodic system of competitive professional training in the field of municipal economy. This component realization is based on a gradual introduction into the academic curriculum the disciplines the content of which is corrected according to the purpose of strong competitiveness development. The corrected content of the disciplines of the academic curriculum, introduced in the 1-4 years of studies, is characterized and some of the courses are described in details, namely, “Ukrainian language for professional communication”, “Enterprise Competitiveness”, “Management” and Project analysis”.

The findings of the research prove that formation of the cognitive and operational component of the scientific and methodic system of training a competitive professional of municipal economy requires development of a pedagogical strategy, namely, a gradual introduction of academic disciplines having a content corrected to suit the task of professional competitiveness development. The pedagogical impact on the students is actualized using a module model (influence performed during studying of academic disciplines) and additional model (extramural activities).

Generally, to solve the problem of forming competitive professionals of municipal economy, it is essential to develop and implement a scientific and methodic system. The cognitive and operational component of this system enables to form and improve professional competences and personal characteristics of the future professional.

Key words: competitiveness; professional training; competitive professional; professional in municipal economy; scientific and methodic system; cognitive and operational component.

REFERENCES

1. Anderson, L., & Krathwohl, D. (Eds). (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: a revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York, USA: Longman.
2. Volkova, N. P. (2018). *Interactive learning technology in high school*. Dnipro, Ukraine: Universytet imeni Alfreda Nobelia.
3. Zavalevskiy, Yu. I. (2014). *Theoretical and methodical principles of formation of a teacher as a competitive specialist*. Chernivtsi, Ukraine: Bukrek.
4. Zadorozhna, N. V. (2013). Formation of communicative competence in the training of future economists. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka, 3-4*, 75–78. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2013_3-4_13
5. Kozyreiev, M. P., & Kozlovska, Yu. R. (2013). Professional formation of a specialist in a higher educational institution. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, 1*, 305–313.
6. Kozlovskiy, Yu. M., & Kozlovska, I. M. (2015). *Edukatsionnaya integrology*. Lviv, Ukraine: Spolom.
7. Markova, O. O. (2014). Formation of the Culture of Foreign Language Professional Communication of the Future Specialists of Machine Building Industry. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity, 42–43*. Retrieved from <http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/42-43/27.pdf>
8. Rezvan, O. O. (2014). *Formation of professionally reflexive position of the future specialist of the automobile and road industry*. Kharkiv, Ukraine: Tochka.
9. Romanovskiy, O. H., Shapolova V. V., Kvasnyk O. V., & Hura T. V. (2017). *Team Building Psychology*. Kharkiv, Ukraine: Drukarnia Madryd.
10. Semychenko, V. A. (2004). *Problems of motivation of human behavior and activity*. Kyiv, Ukraine: Myllyenyum.
11. Turkot, T. I. (2011). *Pedagogy of high school*. Kyiv, Ukraine: Kondor.

Матеріали надійшли до редакції 29.05.2018 р.